

ЕПІТЕТНІ КОНФІГУРАЦІЇ В ПРОЗІ "ПОТОКУ СВІДОМОСТІ" В.ФОЛКНЕРА

У статті проаналізовані складні структури епітетних конфігурацій в атрибутивних ланцюжках у прозі В.Фолкнера, визначена їх роль у створенні необхідного емоційного тону оповіді, атмосфери суто особистого індивідуального підходу до явищ дійсності. Ключові поняття: епітетна конфігурація, атрибутивні ланцюжки, оказіонально-асоціативні епітети, авторський стиль, прагматика тексту.

Предметом нашого дослідження є функціональні особливості епітетів у реалізації прагматичної скерованості тексту "потоків свідомості". Актуальність обраної теми зумовлена зростанням інтересу лінгвістів до дослідження аксіологічних засобів мови в руслі антропоцентричного підходу до розробки мовної картини світу. Незважаючи на велику кількість праць, присвячених тропам, зокрема епітету (О.О. Потебня, О.М. Веселовський, І.Р. Гальперін, Ю.М. Скребнев, О.М. Мороховський, В.А. Кухаренко та ін.), деякі проблеми не були належно висвітлені. Однією з цих проблем є роль епітетів у реалізації прагматичної скерованості текстів різних функціональних стилів.

Реалізація епітетами прагматичної спрямованості тексту набуває різноманітних форм залежно від стилю художнього твору. Найяскравішою художньою новацією літератури ХХ століття було використання "потоків свідомості". При використанні такого прийому перебільшується словесний бік мислення. Людина не завжди мислить словами, вона мислить і образами, хоча техніка потоків свідомості передбачає лише течію слів, які можуть бути зафіксовані [1:221]. Цей стиль розкрив небувалі можливості для відтворення внутрішнього світу людини в усій його спонтанності, складності через використання різноманітних структурних інновацій. Яскравим прикладом нетрадиційного використання складних структур епітетних конфігурацій з навмисним порушенням порядку розташування епітетів різної семантики в атрибутивних ланцюжках є проза В.Фолкнера.

Проза В.Фолкнера насичена епітетами, які створюють необхідний емоційний тон оповіді, атмосферу дуже особистого індивідуального підходу до явищ дійсності. Характерною рисою стилю В. Фолкнера є вживання ланцюжків епітетів до означуваного слова.

Епітетні конфігурації, які створює автор, дуже різноманітні. В матеріалі дослідження виділені такі структури епітетних конфігурацій / де Е – епітети, N – ядерний (означуваний) іменник/:

E + N:

the dead time; the butterfly's summer; an honest sunburn; torch-reflecting eyes; astonished earth; the irrevocable world; thin air; furious impatience; restrict dishonesty; shocked amazement; amazed speculation; dying request.

E + E + N:

huge quiet house; the blind irrational fury; a lurking triumphant face; the bright trivial shell; blind romantic fool; stubborn back-looking ghosts; fierce impersonal rivalry; quiet and unflagging fury; bright pointless noon; a swaggering gallant air; the savage quiet September sun.

E + E + E + N:

garrulous outraged baffled ghosts; the long iron New England show; a dim hot airless room; the old violent vindictive mysticism; the bright summer sabbath sunshine; the dim coffin-smelling gloom sweet; a dry vivid dusty sound.

E + E + E + E + N:

the foolish unreal voluble preserved woman; the long still hot weary dead September afternoon; that dim grim tight little house.

E + N + of-phrase:

the breathing evidence of children; the impalpable wall of gloom.

E + E + N + of-phrase:

the dry dusty heat of early September.

E + E + E + N + of-phrase:

a small grimly middleclass year of lawn.

E + and + E + E + N:

the decent and heavy black coat; a condemned and conscientious ghost-amazement.

Some + E + E + N:

some pure dramatic economy; some solitary furnace experience.

E + E + of + E + E + N:

in the naked rooms of his embryonic formal opulence.

N + which + V + E:

in that phaeton which looked so innocent.

N + of + E + E + N:

that same atmosphere of grim embattled conspiracy.

E + N + of + E + N:

the yellow slashes of motepalpitant sunlight; a demand balance of spiritual solvency.

N + of + E + N:

a world of pure illusion.

E + and + E + and + E + N:

the biding and dreamy and victorious dust.

A sort of + E + and + E + N:

a sort of diffident and tentative amazement.

E + N + and + E + N:

his own fallible judgement and mortal clay.

E + E + N + as + of + E + N:

a dead impervious surface as of glazed clay.

N + of + E + N^{Pos} + E + E + N + and + N:

victim of the vanished aunt's vindictive unflinching care and attention.

N + of + E + and + E + E + N:

charm of gracious and graceful voluntary surrendering youth.

N + E + and + E + and + E + and + E + and + E:

those eyes hard and pale and reckless and probably quizzical and maybe contemptuous.

E + and + E + and + E + N + of-phrase:

that aged and ancient and timeless absence of youth.

N + of + N + of + E + N + and + E + N:

a girl of indictment of blind circumstance and savage event.

Not + E + Not + E + but with + E + and + E + N:

not contemptuous, not even patronizing exactly, but with a bland and even childlike imposition.

За допомогою подібних, часом занадто складних епітетних конфігурацій, створюється дуже яскраве, детальне бачення того чи іншого моменту. Характерним є вживання епітетів, які виражені іменниками в функції означення і при цьому, в свою чергу, розширені епітетами-прикметниками. Наприклад, *a grim mausoleum air of Puritan righteousness* (означаючий іменник також вжито з епітетом); *in the lurking dark of a muddy landing; eyes of a bright dark hazel.*

Структурно комбінуючи слова в словосполучення таким чином, автор досягає високого ступеня образності: йому вдається чітко і лаконічно виказати своє відношення до світу, а також почуття своїх героїв.

Частіше епітети в прозі В. Фолкнера виражені прикметниками в атрибутивній функції, частіше препозиційно, ніж постпозиційно.

Відомо, що в англійській мові порядок розташування епітетів в атрибутивних ланцюжках є чітко фіксованим: 1) determiners, 2) ordinals, 3) enumerators, 4) epithets proper, 5) size, 6) shape, 7) age, 8) colour, 9) origin, 10) substance, 11) noun or gerund adjuncts [2:63].

Наведемо декілька прикладів атрибутивних ланцюжків з англомовних текстів без порушення порядку розташування компонентів: *Inside, wrapped in soft (4) white (8) tissue (10) paper, were two packages (V.Canning). There were small (5) gray (8) motor (11) cars that passed going very fast... (E.Hemingway). He was wearing ... an (1) incongruously handsome (4) black (8) alligator (10) belt (J.D.Salinger).*

Як бачимо з наведених прикладів, чим більше речовинне значення компонента атрибутивної групи, тобто чим сильніше він тяжіє до втягнення до об'єму сигніфіката, тим ближче він до іменника-ядра.

Переставлення номерів атрибутивної позиції не є довільним і підпорядковується все ще мало вивченим обставинам. На думку С.Г. Тер-Мінасової, дуже часто відхилення від норми викликані міркуваннями авторського стилю [3:49; 4:11].

Переставлення номерів атрибутивної позиції можливе і при деякому переусвідомленні одного з атрибутів, унаслідок якого він отримує семантичний відтінок, який наближає його до атрибутів другої позиції, наприклад, *soft (4) "м'який" → soft (6) "одутлий", "мішкуватий", "звислий" тощо:*

Tiny Duffy was sitting in a (1) great (5) soft (4) leather (10) chair with his (1) great (5) soft (4→6) hams flowing over the leather, and his (1) great (5) soft (4→6) belly flowing over his (1) great (5) soft (4→6) hams, ... and his (1) great (5) soft (4→6) face flowing down over his collar... (R.P.Warren).

Велика кількість подібних прикладів і в романах В.Фолкнера, яким притаманна "різко індивідуальна", навіть страшенно "неправильна" манера оповідання, яка вимагає від читача найбільшої уваги до самих принципів побудови тексту, або, не зрозумівши їх, ми ризикуємо назавжди застигнути в нерозумінні перед загадковою і непроникною словесною поверхнею" [5:357].

В атрибутивних ланцюжках атрибути-"порушники" порядку розташування компонентів завжди намагаються наблизитися до сигніфіката, вираженого ядром, злитися з ним в одне семантичне ціле або, щонайменше, увійти до периферії сигніфікативного значення. Такі епітети важливіші для автора як художника, який створює певний образ; він має мету, щоб читач, хоча б підсвідомо, також виділив їх у своєму емоційному сприйнятті художнього тексту: *the bright (8) pointless (6) noon; that dim (8) grim (4) tight (6) little (5) house; that huge (5) quiet (4) house; the old (7) violent (4) indictive (4) mysticism; the long (5) still hot (4) weary (4) dead (7) September afternoon; a swaggering (6) gallant (4) air ma in.*

З точки зору стилістичного аналізу варто відзначити ряд особливостей уживання епітетів, які є характерними для прози В. Фолкнера. Це, перш за все, звукові повтори в епітетних конфігураціях, які послаблюють синтагматичне розчленування тексту і встановлюють відношення часткової тотожності між суміжними одиницями. В результаті цього зв'язність усередині фрази або абзацу значно посилюється, а значення слів розмиваються, зливаються одне з одним: *battered buggy; gracious and graceful; volatile and violent; shabby shaggy; suffused and suffocating.*

Звертає на себе увагу вживання здебільшого метафоричного епітета (компаративні епітети типу childlike зустрічаються доволі рідко).

Властивості живої істоти приписуються не тільки предметам, але й абстрактним поняттям, які називають почуття, настрої: the biding and dreamy and victorious dust, astonished earth, the dead time, the same cold and ruthless deliberation, furious impatience.

Метафоричний епітет у В. Фолкнера також є одним із засобів образного авторського бачення сутності людського буття. Цікавою особливістю в цьому плані є часте вживання слова amazement в інших похідних від дієслова to amaze. Перше є означуваним різноманітними епітетами, останнє – епітетами до означуваних слів: *in shocked amazement; a sort of different and tentative amazement; bewildered and uncomprehending amazement; a condemned and conscientious amazement; in amazed speculation; the incredible and unbearable amazement; the expression of fatalistic and amazed determination* тощо.

Автор таким чином відображає атмосферу деякого неприймання персонажами роману оточуючої їх дійсності, їх незадоволеності існуючим на рабовласницькому півдні порядком речей.

Подібну роль відіграють і деякі інші слова, які є ключовими і переходять від фрази до фрази, від абзацу до абзацу, від розділу до розділу. Ці своєрідні наскрізні низки наче "цементують" текст роману, зосереджують увагу читача на певних змістових "згустках".

До таких наскрізних низок віднесемо прикметники-епітети grim, fierce, furious, iron, mortal, які вступають в незвичні з точки зору нормативної семантики сполучення: iron dark, iron darkness, iron flame, iron snow, the iron spirit, iron-colored hair, iron prohibition тощо.

Дослідники творчості В.Фолкнера підкреслюють антонімічність його художнього мислення. Намагаючись уявити світ як єдність суперечливих елементів, В. Фолкнер створює оказіональні іменники з заперечними префіксами (типу nothusband, notpeople, unregret), часто вживає заперечну компаративну конструкцію not ... but. До цих же засобів антонімії слід віднести достатньо часті випадки вживання оксюморонних епітетів: quiet fury, dynamic rigidity, unsentimental sentimentality, immobile urgency тощо.

У тексті роману трапляються окремі випадки вживання метонімічного епітета, наприклад, the breathing evidence of children. Однак вони, як і компаративні епітети, не є характерними для стилю В.Фолкнера.

Щодо аксіологічної характеристики епітетів, у тексті роману можна простежити всі види оцінок, оскільки проза В. Фолкнера є винятково складним художнім цілим. Виділені сенсорні оцінки, більшість із яких несе на собі аксіологічний мінус, що створює напружений, стривожений настрій. Так, часто вживаються прикметники-епітети dim, grim, dry, dusty, dead, airless, mortal, doomed, passive, hard, pale, furious, dark, fatal.

Дослідники зазначають, що як загальний рівень насиченості художнього тексту сенсорною лексикою, так і її розподіл за макрополями значною мірою залежить від характеру основних ідей та тем [6: 105; 7: 48-57].

Проаналізуємо взаємодію епітетних конфігурацій у прозі В.Фолкнера на прикладі тексту з I розділу роману:

From a little after two o'clock until almost sundown of the long still hot weary dead September afternoon they sat in what Miss Coldfield still called the office because her father had called it that – a dim hot airless room with the blinds all closed and fastened for forty-three summers because when she was a girl someone had believed that light and moving air carried heat and that dark was always cooler, and which... became latticed with yellow slashes full of dust motes which Quentin thought of as being flecks of the dead old dried paint itself blown inward from the scaling blinds as wind might have blown them. There was a wistaria vine blooming for the second time that summer on a wooden trellis before one window, into which sparrows came now and then in random gusts, making a dry vivid dusty sound before going away: and opposite Quentin, Miss Coldfield in the eternal black which she had worn for forty-three years now, whether for sister, father, or nothusband none knew, sitting so bolt upright in the sraight hard chair that was so tall for her that her legs hung straight and rigid as if she had iron shinbones and ankles, clear of the floor with that air of impotent and static rage like children's feet, and talking in that grim haggard amazed voice until at last listening would renege and hearing-sense self-confound and the long-dead object of her impotent yet indomitable frustration would appear, as though by outraged recapitulation evoked, quiet inattentive and harmless, out of the biding and dreamy and victorious dust.

Перш за все помітні такі епітетні конфігурації, в яких на перший план виступають семи "смерті", "в'янення", "старіння", "безсилля": dead (3 випадки вживання), dust (в значенні не тільки "курява", але і "прах", з похідним dusty – 3 випадки вживання), dry (dried) (2 випадки вживання). До них приєднуються прикметники dim, weary, still, old, dark, scaling (в значенні "з фарбою, яка лущиться й обсыпається"), grim і означуване frustration і black (вжито в тексті в функції іменника).

До цієї групи приєднуються слова, які мають у своєму значенні семи "заклякненості", "нерухомості": bolt upright, iron, straight and rigid, static. До того ж слід відзначити, що деякі з них набувають цієї семи саме завдяки епітетній конфігурації, наприклад, iron shinbones and ankles.

І, нарешті, ще одна група слів, яка відіграє значну художню роль у тексті. Це слова з семами "спеки", "духоти", "замкненості": hot, heat, airless, closed, fastened і означуване blinds, які наче відгороджують міс Колдфілд від зовнішнього світу.

Таким чином, епітети (точніше – епітетні конфігурації "означаюче" + "означуване"), взаємно доповнюють один одного в тексті, створюють необхідну за задумом У.Фолкнера картину духоти, заціпеніння, відмежування від усього живого, старіння, в'янення, смерті.

Висновки з цього дослідження зумовлюють перспективу подальшого вивчення індивідуальних авторських стилів, на прикладі яких можна простежити еволюцію епітета в історії англомовної художньої літератури (про-

зи і поезії): зростаюче вживання оказіонально-асоціативних епітетів, розвиток синкретичності, структурні інновації тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Набоков В. Фрагмент лекції об "Уліссі" // *Иностр. Лит.* – 1989. – №10.
2. Квеселевич Д.И. Интеграция словосочетания в современном английском языке. – К.: Вища школа, 1983. – 84 с.
3. Тер-Минасова С.Г. Словосочетание в научно-лингвистическом и дидактическом аспектах. – М.: Высшая школа, 1981. – 144 с.
4. Тер-Минасова С.Г. О "свободе" и связанности словосочетаний // *Современная проблема английской филологии.* – Ташкент: Изд-во Ташкентского ун-та, 1978. – С. 95-104.
5. Данилин А.А. Комментарии к роману У.Фолкнера "Авессалом, Авессалом!", *William Faulkner. Absalom, Absalom!* – М.: Progress Publ., 1982. – 416с.
6. Волошина О.В. Сенсорна лексика як засіб створення художньої образності // *Мови і концептуальні картини світу.* – К.: Вид-во КДУ ім. Т.Шевченка, 1999. – С. 103-108.
7. Мезенин С.М. Образность как лингвистическая категория // *Вопр. языкознания.* – 1983. – № 6. – С. 48-57.

Матеріал надійшов до редакції 7.04.04р.

Оноприенко Т.Н. Эпитетные конфигурации в прозе "потока сознания" У.Фолкнера.

В статье анализируются сложные структуры эпитетных конфигураций в атрибутивных цепочках в прозе У.Фолкнера, определяется их роль при создании необходимого эмоционального тона повествования, атмосферы сугубо личного индивидуального подхода к явлениям действительности. Ключевые понятия: эпитетная конфигурация, атрибутивные цепочки, окказионально-ассоциативные эпитеты, авторский стиль, прагматика текста.

Onopriyenko T.M. Epithet Configurations in W.Faulkner's "Stream-of-Consciousness" Prose.

The article deals with the analysis of compound structures of epithet configurations in attributive chains in W.Faulkner's prose, defining their role in producing the necessary emotional tone of the narration and the atmosphere of entirely personal individual approach to reality. Key words: epithet configuration, attributive chains, occasionally – associated epithets, author's style, pragmatics of the text.